28ԻՆԾԻ ԱԻՆԻ Ն. 4982 ՄԱՅԻՍ 16/29 ՉԱՐՇԷՆՊԻՀ 16 ՄԱՅԻՍ 1327= 12 ՃԷՄԱՁԻ ԻՎԱԽԸՐ 1330

30 ԲԱՐԻՆ

ՄԷՋՄՈՒԱԻ ԱԽԲԱՐ

30 ԲԱՐԻՆ

DIRECTION DU JOURNAL
MEDJMOUA-I-AHBAR
65 Grand'rue de Péra, Taxim, 65

Վաճառքի գիները — Ամենի 6 այրերը
Իսթանպոլ իլի — Դրուշ 60 — 35
Թաշրա իլի — » 85 — 45
Մահալլիի հանգիպելի իլի ֆրանգ 20 — 10

ՉԱՐՇԷՆՊԻՀԱ ԿԱՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ
ԿԻՒՆԷԼԻԻ ՆԷՇՐ ՕԼՈՒՆՈՒՐ
Իսանպոլ իլի այրընա բազարլըգ օրանուր
Թաշրա իլերի մահիանալի՝ իսատի օրանագ:

مجموعهٔ آخبار
بك‌اوغلى تقسيم جاده‌سى نومرو ٦٥

ԹԵՐԶԵԱՆ ԷՖ.
ՆԱ՛ՍԸԼ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԼՈՒՔԻ ԻՏԻԵՈՐ

Սոն պիր գաչ մէգալէմիզտէ, Թերզեան էֆ·ենին՝ բանթրիզլիքտէն տիւշմիւքտէն սոնրա հալընըզ կաթողիկոս գարամանա-ճաղլնը կէոսթէրմիշ իսի։ Չինքի պիզ-ատ, 1866—67տէն պէրի այրընա կաթո-ղիկոս օլմա գ իչին, նէ՛ Բօմա Քիւրսիի չէր-նիքի իլէ Պապը Ալի արասընտա պիր գա-բար վար արը, նէ՛ տէ Նիզամնամէի միլ-լիմիզտէ պունա տաիր սէրահաթ պու-լունմադան արը։ Շու հալտէ տէմէք օ-լուր քի, Թերզեան՝ բանթրիզլիքտէն տիւշ-տիւ քտէն սոնրա, կաթողիկոսլըգտան տա-խի տիւշմիւշ տիւր։ Պունուն ադբինի իտա-տան իսթէմէք՝ հիչ պիր ուսուլ վէ գանուն-նա միւսթէնէտ օլմասընընտան, հօլասը-վէ նիզամընը արը։

Լաքին Թերզեան էֆէնտի, հօլ, նիզամ, ուսուլ թանընմասարագ, կաթողիկոսլըգ իտատասընտան վաղ կէչմէք իսթէմէտիկի հալտէ, պագընըզ կաթողիկոսլըգընը նա՛-սըլ իճրա իտիւօր։

Ճէմաաթ, քէնտիսինէ, «Սէնի նէ՛ բոթ-րիզ տէյի թանընըրզ, նէ՛ տէ կաթողիկոս, վէ իսմինի քիլիսէլերտէ պիլէ իչիմէք իս-թէմէյիզ» տէհօր։ Բուհպանընն պէօյիւ-զրամը տա, հանընա պիլէ կիթմէք, հիւ-զիւնիւ պիլէ կէօրմէք իսթէմէտիկի հալ-տէ, անճագ պիր թագըմ միւլահազաթ իլէ ադբգատան ադբզա քէնտիսինէ գարը-չըզամահօր։ ագրը հօճալարը օլան, լաքին պուլունտրգլարը քանգիֆէյի մէմուրիյէթ-լերտէ անմառակըզլարընը ֆիիլէն իսպաթ իթմիշ պուլընան պիր գաչ Գերագայծասը իլէ մէնֆաաթը չոմ դիյէլերինտէն զայրի հիչ պիր չեյ կէօզէթմէէն պիր գաչ քահանայ-տան մատտա քէնտիսինէ մույեին պու-լամահօր։ Կաթողիկոսլըգ իտատասընտա պուլունտուղը հալտէ, տէօրթ տիվար-տան միւրէքքէպ պիր օտա իչինտէ գա-բանմըշ, նէ՛ քիլիսէլերէ կիսիպ կէլէպի-լիսօր, նէ՛ բիճալը տէվլէթ վէ միւթէպէ-բանը միլլէթ, նէ՛ տէ միւթէհայիզանը է-ճանիպ, քէնտիսինի զիհարէթ իսիսօր։ Ուսուլ, նիզամ խիլաֆընտա թայինի վէ թաղտիս իթտիկի եպիսկոպոսլարը տա՝ մա հելլը մէմուրիյէթլէրինէ կիտէմէմէէրէք, եա-բը հօլտա գալընսօր, եսիսօ թայինի օրան-տրգլարը ժահէլլէ կիթմէյէլերինտէ, հիւ-քիւմէթ վէ էհալի թարաֆընտան եպիսկո-պոս վէ մէրխասա սըֆաթըյլա թանընըլմա-եօր։— Պուրատա, քէնտիսինէ հէմէֆքեար զանն իթտիկի միլլէթէն չու եա պու միւ-թէպէր զաթա, «Աման, պանա պիր իմատա. սիզ խալխա Գաթոլիքսինիզ. սիզէ պէօյիւք իթիմատա վէ հիւրմէթիմ վար արը։ Մու-խալիֆլերիմ կիմնատէն կիմնէ գուվվէթլէ-չիսօր. Բաթրիգխանէնին մէօրնիւնիւ էլէ կէչիրիլէր. հիւքիւմէթտէն վէրիլէն իհա-նէ վէ սաիր թախսիսաթը քէնտիլերի ա-ալիսօրլար. քիլիսէլերտէ իսմիմի պիլէ ան-ատրմահօրլար. եարբն տա Վարչուքինա-լարընը հիւքիւմէթէ ըէսմէն թասաֆֆ իթ-տիրէճէքլէր. օ հալտէ նէ՞ օլաճագ պէնիմ հալիմ. աման, պանա պիր չարէ. ճէմաաթ իլէ, հիւքիւմէթ իլէ պիր իթիլաֆ ադբը-նա պիր թէվասիսթ իճրասընա հիմմէթի-նիզի տիրիզ իթմէյին» տէյի մուրաճաաթ-լարտա, բէճալարտա պուլունտրգը հալտէ, օ զաթլարտան՝ բէյտ ո ճէվապը ալընսօր. հասընը հալէտ պուրատան վէ վէ թաշրա-լարտան ալէյհինտէ զաղէթալարտա պիր չօգ նէզրիսաթ վէ մէքթուպ տէրճ իսի-լիսօր, վէ քէնտիսի, պանլարը կէօրէրէք, իշիտէրէք, օվուռլարագ, էլան կաթողի-կոսլուգ իտատասընտա պուլունուսօր։

Ֆագաթ Է՛յ Թերզեան էֆ., քի՞մ կաթողիկոսլըգ իսիսօրսուն, վէ նա՛սըլ կաթողիկոսլըգ իսիսօրսուն։ Պիր գաչ նէ-ֆէր եէնի վէ էսկի եպիսկոպոսլարընտա՞ մը, պիր գաչ նէֆէր սրրի մէնֆաաթը չոմսիյէլերինի տիւշիւնէն քահանալարը-նա՞ մը հօնտա, «Կաթողիկէ Արճագանգ»ը կազանլարա՞ մը քի, օնլար սէնի զաթէն իսթէմէմիշլէր տիր. չօղտան ալէյհինտէ սէօյլէմիշլէր տիր. վէ պու կիւն տէ լի-րայարընըն խաթրը իչին քէնտի վիճտանլա-րընա, գանատթարընա գարշը քեաղրտա-լար գուրալահօրլար։

Վա՛խ, վա՛խ կաթողիկոսլըգ կիպի պիր սըֆաթը ալիյէ քի, Թերզեանընն կիւնիւն-տէ, Թերզեանընն էլինտէ պէօյլէ մուհագ-զար օլաճագմը։ Սրբոհամ վէ Գրիգոր Կաթողիկոսլար, Հասունլար վէ Աղար-հանլար, պիր քէրրէ մէզարլարընտան պաշարընը զալարրըզ կէօրսէլէր քի, քէն-տիլերինէ խալէֆ օվմագ իւզրէ ինթիսապ օլընան Թերզեան, քէնտիլերինն զահէթ բարլագ վէ նիւքսէք թուսթարլարը, վէ պիրի հուգուգ վէ իմթիհազաթը միլլէթի մուհաֆազա վէ միւսաֆատա խուսուսընտա կաթողիկոսլըգը քէնտիսինէ սիրէր վէ սիյան իթթիխաղ իթտիկի, պիր տիկէրի՝ տիւնեանընն էն պէօյիւք, էն մէշհուր իմ-բէրաթօրիյասընը, Շարգըն պիր կաթո-ղիկոսը օվմասը իթիպարլըյա թա քէնտի նէզ-տինէ գուսար կէթիրթիպիլիսիկի հալտէ, Թերզեան իսէ, պու կիւն ֆէնտի միլլէթի էֆրատընը քէնտիսինտէն սոն ատրէճէ սո-զուսթմըշ, նէֆիլէթլէրինի գաղանմըշ, էճա-նիպլին տէ, մուտենիսալիկի վէ բուհանիլիկէ ապա եագրշմասան հարիսի չան օվմասրյա իսթիհզարընը ճէլպ իթմիշ տիր։

Թերզեանընն, եալընըզ պիր իսթինտա-կեանը վար քի, օ տա, Բօմա Քիւրսիի չէրիֆինէն քէնտիսինի հալէտ իլթիզամ իչէմէսի տիր։ Լաքին քէնտի սելէֆլերի օվան քանգիֆէյի կաթողիկոսլարընն տա օ իսթինտակեանը պուլունմըշ արը, ֆագաթ այնի վազըֆտա ճէմաաթընն թէվէճճիհ-հիւ տէ իւզէրլերինտէն էքսիք օվմամըշ արը։ Օ թէվէճճիհ-հիւն գալզարընը կիւն, կաթողիկոսլըգընն իթիպար ու հայսիյէթի զալմասը թասլի տիր։

Տէրկէր թարաֆտան Թերզեանտան ճէ-մաաթճա էքսիլէն թէվէճճիհ-հիւն, Քիւրսիի չէրիֆճէ ատսի, հէր հալտէ կազընն պիր զէմանտա պիւսպիթիւն էքսիլէճէկի զա-բուրի տիր, վէ Թերզեանընն տիւշիւնիւ՝ հիչ պիր ատշիւշ պէնզէմէճէք տիր։

Բօմա Քիւրսիի չէրիֆինէն պու կիւն Թերզեանը իլթիզամ իթմէսի, միւսամիլէյ-հին վէ անընն չարբըզ վէ մուզիրը հաբէ-քէթինտէ էն պաշ բէհպերի վէ ազըլ հօ-ճասը օվանընն՝ ճէմաաթընն հալէթը բուհի-յէսինի, հիսսիսաթը ամնիյէսինի պիւս-պիթիւն միւֆիթերիսանէ վէ պէսիսա-խանէ մալիւմաթ վէ իյզահաթ իլէ անը-լաթմըշ օվմարը նէթիճէսի տիր քի, հէր

հալտէ պու ճիհէթի մէյտանա չըգմազլա, հազրզէթը հալ անլաշըլմագ, վէ պու մէսէլէտէ միլլէթէ իսիանէթ իսէնլէրին մահիյէթի թէմամիյլէ զահիր վէ նի-մանան օլաճագ արը։ Զաթէն Թերզեան իլէ քէն-տիսինէ բէհպեր վէ ազրլ հօճասը օվանլար իյին, ճէմաաթին, հէր տիրլու իթթիֆա-լարա բաղմէն, մէզհէպ վէ քիլիսէսինէ տարկընըզը, հիւքիւմէթ զարշըրտանաքի միւքէմմէլ վազիյէթի, վէ Թերզեանընն սրրի իսմի օվան կաթողիկոսլըզընընն սէֆիլ հալի քէնտի ֆիլի ու հարէքէթը պէսանանէլէ-րինէ գարշը պէօյիւք պիր ֆիթնէսաթ վէ մուզաֆֆէրիյէթ օլուպ, Թերզեան վէ գա-ֆասարլարը՝ պունատան սօնրայը նէ՛ գա-սար միւթէսսիր օլսալար, քէնտիլերի իչին հազզը պիր միւճազաթ արը. զիրա պու ալէմատ հեր քէս իմանիկինի պուլուր. Թերզեան վէ դաֆասարլարը տա, հէր հալտէ միլլէթէ իթթիֆաքլերի խիանէթին ճէզասընը պուլմալը արըլար քի, հիւ-քիւմ ատալէթ մազէսինէ վասըլ օլմուշ օլուն։

ՊԻՐ ԶԱՅԸ ԱԶԻՄ

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱՇԱ ՍԱԳԸԶԵԱՆԸՆ ՎՈՒԴՈՒԻ ՎԷՖԱԹԸ

Ը.

Յովհաննէս բաչա Սագըզեանընն միլլի էմրիւ, սիասի էմրիւ գասար մուհիմ օլմուշ արը։

Յովհաննէս բաչա՝ համիյէթը միլլիյէ վէ զայրէթը վաթանիէ իլէ մութթասրի զէվաթտան օլուպ, պիւթիւն էմրլէնտակ պու հիզմէթը նէճիպէյի իղնար իթմէք իչին հիչ պիր ֆիրսաթ զայա իթմէմիշ ա՛ր։ Զաթէն Մուրատ-Թափայէլեան չա-կիրտի օլուպ տա, հիսսիսաթը միլլիյէ, համիյէթը վաթանիյէ իլէ մութթասրի օլ-մամագ՝ հէման զապէրսիզ կիպի տիր։ Միւ-շարիէյ՝ տէ, Մուրատեան մէրթէպէսինի Թերքէլ, Սիամանդրա կէլմէսինտէ, զալ-պինտէ թաշլարընը հիսսի մնալի իչին վասի պիր մէյտան պուլմուշ, վէ մէզբիւր մէք-թէպլին եէթիշտիրմէսինի Պէշիքթաշլանլար, Հէքիմեանլար, Թոմաս Թերզեանլար, Օս-եանլար, Փորթուգալեանլար, Զամիչեանլար վէ էմսալի մէշհուր միլլէթերվէրլէր կիպի, միլլէթէ քանգիֆէյի ֆէսատքեարլըգլարտա, խըսուսմանը միլլէթերվէրանէտ պէօյիւք հիսսէսի պուլունմըշ արը։

Լաքին Սագըզ Յովհաննէս էֆ.յի, էն պիւսատ միլլէթ սոնէսինտէ թէսատուֆ իթմէք իչին, պիլիսատա Հասունեան վէ Անթիհասունեան տավասը զէմանընտա բիւ-ճու իթմէք լազըմ արը։ Օ տավա էնտա-սընտա, Յովհաննէս էֆ. Սագըզ՝ Տիւ-եան Միհրան, Զամիչ Յովհաննէս, Բօր-թուգալ Միքայէլ, Կէօչէեան Յակոբ, Բէք-մէզ Կոմիտաս, Ալէքսանեան Տիրան պէյ, Ապուլլահ Միքայէլ, Ֆօլց Անթուան էֆ.-լեր վէ տիկեր զէվաթը սիգասարը սրբա-ալընտա պուլունուպ, քէնտի զէքեասը, իրմի վէ ֆէթանէթիյլէ, մէզքիւր տավա-տա, հուգուգ վէ իմթիհազաթը միլլիյէ-նին էմ.ը մուհաֆազասընա, լիսանէն վէ գալէմէն պէօյիւք հարբմշար իթմըշ, օ թարիխտէ, իշպու մէսէլէ իչին Պապը Ալիյէ

հաղրան նիչէ էվրագը բէսմիյէնին թէէ-լիֆինտէ, ֆէվզէլատէ իգթիսարը կէօրիւ-միշ տիւր։

Բէք էյի պիլիրիզ քի, Միլլէթ ֆիր-գասընին պաշլըճա բուէսասը բուհանիյէ-սինտէն պուլունան վէ սոն նէֆէսինէ գա-սար իշպու տավայը քէմալը իսթիգամէթ վէ սէպաթլա թասագիպ իթմիշ օլան էն-ֆիյէճեան Գրիգոր Վ., Պապը Ալի նէզ-տինտէ միւշքիլաթա ուզրասըզընտա, եա-խսա մուհիմ պիր թէշէպպիւս իճրա իթ-մէք իսթէթիկինտէ, հէր հալտէ Սագըզ Յովհաննէս էֆ.ենին բէյնէ մնրաճաաթ իթմիշ, վէ միւշարիէյէնին բէյ վէ մրեթա-լէասընտան իսթիֆատէ իյլէմիշ պիր։

Նիհայէթ օ տավանընն, ոն իւշիւնճիւ Լէոն Բարանին վէ Ազարեան Կ-Բաթրիկին էֆքեարը հագայիգրէրվէրանէլերի, վէ ա-մալը սուլթանանէլերի սայէսինտէ թէս-վիյէսինէ չալըշըլարը զէման, Ազարեան Կ-Բաթրիզ, պու տավանին, հուգուգ վէ հայսիյէթը մըլլիյէնին մուհաֆազասը չար-թըլա հալի վէ թարաֆէյինին ագաը իթ-թիֆագ վէ իթթիլաֆը իչին իճրա իսիլէն մըւգաքէրաթտա, Սագըզ Յովհաննէս էֆ.-նին ակրայէթ վէ ֆէթանէթիյլէ պէրաակը, էֆքեարը հասէնէսինտէն միւսթէֆիտ օլ-մուշ, վէ Պապը Ալիյէ, պու մէսէլէյէ տա-յիր եագրան նիչէ թագրիրլէր՝ Յովհաննէս էֆ.ենին նազարը թէագիպ վէ միւթալա-սընտան կէչմէքսիզին, մէրճիի բէսմիյէնէ թագսիմ զըլընմասը արը։

Յովհաննէս էֆ. Սագըզ, էրէվմ մէրի իւլ իճրա օվան Միլլէթ Նիզամնամէսինին թանզիմինէ չալըշմըշ օվան զէվաթ մլանընտա տախի, պաշլըճա մէվզրի իհրագ իսէն-լերուէն օվուպ, Նիզամնամէի մէզքիւրընը՝ թանզիմ վէ միլլէթէ գասուլիտէն սոն-րա, եիրմի տէօրթ սէնէ, պիր չօղ սատէ-մէլերէ ուզրամասընա բաղմէն, պու կիւնէ տէկին մէթին գալապիրմէսի՝ անը թանզիմ իսէնլէրին իգթիսարընա պիր իսպաթ արը։

Յովհաննէս բաչա Սագըզ, ճէմաաթը-մըզին էն պէօյիւք մէճլիսի օվան Ադդ. Ընդ. Ժողովա, Ազարեան Կ-Բաթրիկին բիւսատէթի ալթընտա վուգուս պուլսան իճ-թիմալէրտէ, սէնէլերէ միլլէթճէ ինթի-խապ օվանմըշ ադա սըֆաթըյլա հաղբը պուլունմըշ, հէր վագրթ էֆքեար վէ մը-թալէաթընտան իսթիֆատէ իսիլմիշ, վէ անճագ տէվլէթճէ մէմուրիյէթի մուհիմմէ վէ մրուշքիլէսի զէմանլարընտա, մէշաղիլը քէսիրէսի, մէճլիսը մէզքիւրընն մրուզաքէ-բաթընա իչթիրաք իթմէսինէ մանի օվ-սուզընտան, նիհայէթ չէքիլմէյէ մէճպուր օվմուշ արը։

Պունունլա պէրաակը միւշարիէյի, ճէ-մաաթը տէ՝ չիւնմէքտէն, անընն ումուրը իլէ ալէգատար օվմագտան պիր տագրգա պիլէ տուր օվմամըշ արը։ Շէօյլէ քի, Թեր-զեան մէսէլէսի զուհուր իթտիկինտէ, Յով-հաննէս Սագըզ բաչա տա, միւսամիլէյհատէն պէօյիւք պէօյիւք էլլիքլէր պէքլէեէնլէր-տէն պէրի օվուսուզը հալտէ, իւմիտլէրինին քէսրինի կէօրմէքլէ, ադիմ պիր եէյիս վէ քէտէր հիսս իթմիշ, վէ օնտան սոնրա միլլէթի, պու պէօյիւք պէյլիյէտէն գուր-թարմագ իչին, տօսթլարընա, միւմքին օ-լան վասըթալարը վէ թէտպիրլէրի իրայէ իթմէկի պիր վազիֆէյի համիյէթքեարանէ տա իյլէմիշ, վէ շուրասը մէնմունիյէթ-լէ չայանը թիզքեար արը քի, Թերզեան ալէյհինտէ հէր նէ եարբլա, Գաթոլիք

Բիլիսէի հայութիւնը ու շէրէֆիանին մուսաֆազանման պիր ան կէրի տուրումամը եօլունա իթիբար վէ նասիհաթը էքսիք իթմէմիշ սիր։

Ունութմանալըմ քի, Յովհաննէս բաշա Սազլը՝ եէնի նիզամնամէ գօմիսիոնը-նա ադա թային օլունարագ, պու գօմիսիոնա պէղդաի կէլէմէմիշ իսկ ան, ֆիքր վէ միթալէալարընը թէպլիղանէ կէրի տուրմամիշ սիր։

Միւշարիլէյին, միլլի մէրթէպէրիմիզին իսլահ վէ թէրաքգիքը խուսուսանա-քի սայ ու զայրէթի, վագթիյլա Համազգայի մէրթէպինէ իթմիշ օլաուզ խրա մէթլէրիյէ մալիում սիր։ Զարեհ էֆ. Շիշմանեան, մուշարիլէյին, ճէնազէ թապութը գարշրսնաս իրան իթաիի մէրսիյէսիյէ, մուշարիլէյին կէրէք պու խըզմէթինի վէ կէրէք սիկեր նէսաֆ վէ խասայիլի մէմուհէսինէ սէնա իթմիշ օլաուզնան, պուրատա թէքրար լիազում կէօրմէյիկ, վէ մութէվէֆանէն զայր կէպէսի՝ միլլէթճէ էն մուհիմմ զայեսաֆան օլուպ, Յովհաննէս բաշա Սազլըճանին վէֆաթըյլա, ուսմուրը մըլլիյէսէ պ'ը էնը վուգուֆ վէ թէհրիսպէ-նին, պէյ նասիհը միւասէսպերին, էֆքար ու արաշնան հէր վագթ իսթիֆատէ օլունապիլիր պիր ալիմի չէհիրին միւսպէտէն իշիմիզէն զայպուսպէթինէ մուլայը թէէսսուֆ, անճագ Յովհաննէս բաշա Սազլըճանին մախսուսմ միհրթէրմ Արմենակ պէյին՝ բէտէրինին իսթիթնա սէվամա, ուսմուրը միլլիյէսէ մուշարիլէյին զայպուսպէթինէ հիսս իթիրմէյէճէկինի գավիէն իսմիա խէրիպ։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐՈՒՆ ԳՈՐԾՆԵՈՒԹԻՒՆ Ի ՏԱՐՕՆ

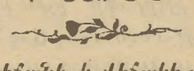

Ինչ առաքեանի և վիճակի մէջ ալ գըտնուի անհատ մը, պարտաւոր է ի խզճէ երախտագէտ ըլլալ բարին ի յայտ բերելու։ Որպէս Տարօնցի մը չեմ կրնար բարութեամբ չը յայտնել այն բարեբարութիւնն որոնք մեր երկրին յատաջդիմութեան ազդակներ եղան և են։ Միացեալ ընկերութիւնը Սարեանի, Մազեանի և Դամատեանի օրերուն մէջ բաւական թուով զարգացած երիտասարդներ տուաւ մեր երկրին։ Նոյն այդ երիտասարդներէն շատերը իսկ մը ծառայութիւն մատուցին երկրին զանազան աստիճաններով. անոնցմէ էին Գալուստ էֆ. Անդրէասեան, Տիգրան էֆ. Վարժապետեան և կարգ մը ասանց նմանները։ Բնական թիւնը փակեց այդ մեծ հաստատութեան դուռները, մինչ 1896ին սկսաւ Մխիթարեան Հայրերը՝ հանդուցեալ Արէի Ճնճղեան Ներսէս եպիսկոպոսին միջոցաւ։ Տարօնոյ մէջ բացուեցաւ չորս վարժարաններ։ Առաջին Կեդրոնականը քաղաքին մէջ, անխտիր իր մէջ ընդունելով ամէն Հայ զաւակները որոնցմէ ազգականներու օգնոյ նպաւ դպրոցական պիտոյքներով։ Միւս երեքը Առնչոյ, Ցողնակ և Նորշէնի մէջ անոնց գտնուին եւս բացուելով ամէն Հայ անհատի դիմաց։ Անուրանալի է որ Մշոյ այն Մխիթարեան վարժարանը Վեր. Հ.Հ. Անանիա և Անտոն վարդապետներուն տեսչութեամբ, նաեւ լուսոյգի Անդրէասեանի կարող ուսուցչապետութեան տակ և Պետրոս էֆ. Մանասեանի ջանքով հարիւր չրջանաւարտ դուրս բերաւ Մշոյ նահանգին։ Սոյն այդ չրջանաւարտները այսօր տարածուած Հայ չրջանակներուն մէջ կը կրթեն մատաղ սերունդը։ Ոմանք ալ բարձրագոյն դպրոցներու հետեւելով այսօր իսաս յաջողութեան մէջ կը գտնուին։ Իսկ ինչ բան ի մասնաւորի Հայ-Կաթոլիկ երեք գեղերուն։— Բնական է ասանք իրենց կարգին չատ աւելի օգտակար եղան։ Թէեւ յիշեալ գեղերէն Մշոյ Կեդրոնական վարժանանը այդ ժամանակամիջոցին մէջ հագիւ հինգ-տասն աշակերտներ կրցան յաճախել, սակայն նոյն իսկ այդ գեղերուն դպրոցներէն ելած աշակերտներէն շատերը ինքնաշխատութեամբ յառաջացան եւ այսօր նոյն այդ վարժարաններուն մէջ ուսուցչութեամբ կ'զբաղին։ Դպրոցներուն բացման թուականը առաջ եթէ ասոյն այդ երեք գեղերուն 200ին մէկը գիտէր ժամագիրք մը կարդալ և պարզ բարեւագիր մը գրել, այսօր կը հանդարձակիմ ըսել որ 100ին 20 գիտեն մատաղը կարդալ և գրել. ու հետզհետէ ուսման սէրը կը տարածուի ամէն դասակարգի խաւի մէջ, ու այդ յառաջդիմութիւնը 15-16 տարուան ժամանակին մէջ, Ճնճղեան Գերապայծառին չնորհիւ և Մխիթարեաններուն բարեբարութեամբ եղան։ Այսօր Մշոյ մէջ 10 ուսուցիչներով 250, Առնչոյ մէջ 4 ուսուցիչով 120 երկսեռ աշակերտներ կը կարդան վեր. Հ. Անտոն Վ. Ճնճղեանի աջակցութեամբ եւ տեսչութեամբ։ Մխիթարեան Ներկայ պէտքը որ զգալի կը տեսնուի, այն է գեղերուն մէջ կեդրոնական-երկրորդական վարժարան մուտնելը, որմէ հաւատարապէս պիտի կրնան օգտուիլ Մշոյ գաչաի չատ մը ուսումնասէր գեղեր։ Հարկ չկայ երկնել թէ այն կեդրոնականի խնդիրը 3-4 տարիէ ի վեր է որ կը չեշտուի թէ թերթերուն մէջ և թէ Մխիթարեաններուն գիտելով զանազան հանրագրութեամբ. ինչպէս նոյն իսկ այս տարի երեք հանրագրեր ղրկուեցան թէ Հայ-Կաթոլիկ թեմէն, թէ չրջանակէն։ Ամենուս ալ փափաքն է ունենալ երկրագործական բաժնով կեդրոն-վարժարան մը, այն մեր երեք գեղերուն յարմարագոյնին մէջ։ Ասսալ թէ երկրագործութիւնն պիտի յաջողիմէ և թէ ուսումն ու զարգացումը։ Տարօնցին ճշմարիտ օրինակներով կրնայ ցոյց տալ թէ ինք ընդունակութիւն ունի բարձք վայելելու և զայդ կը խնդրէ գարձեալ Մխիթարեան Հայրերէն, որոնց բարիքները ընդունած է 18 տարիներէ ի վեր թէ նիւթապէս և թէ բարոյապէս։ Իւրաքանչիւր Հայ-Կաթոլիկ գիւղն ունի իր նորակառոյց 6-7 սենեակէ բաղկացեալ մաքուր վարժարանը. ու այս ամէնը Մխիթարեանց բացառիկ չնորհն են։ Հանգուցեալ Գերապայծառէն վերջ երբ մեր թեմը որբ մնաց, գարձեալ Մխիթարեաններն զայն որդեգրեցին։ Մեր թեմ չի կրնար ուրիշ ոչ և է եպիսկոպոսի պաշտպանութեան և առաջնորդութեան ենթարկուիլ, եթէ ոչ գարձեալ Մխիթարեան եպիսկոպոսի մը, որ պէտի կրնայ անոր արտասուքը սրբել, խաւարը լուսաւորել եւ աղքատներու պէտքերը հայրաբար հոգալ։ Բացարձակ կերպով մեր ժողովուրդը Մխիթարեան Եպիսկոպոս-առաջնորդ կ'ուզէ. հակառակ պարագային պիտի չմնայ ուրիշ թեմ մը կազմել եթէ իր խնդիրը մերժուի. ժողովուրդն արթնցած է. ան մխիթարեան իր յառաջդիմութեան կը փափաքի, կայրզ'ուրայն չը պիտի բաւականանայ կեդրոնացումը—դպրոցը փակ պահելով։

Քանիներ ախով վախով կը յիշեն իրենց անցեալ օրերը և կը զգլխեն թէ ինչո՞ւ աւելի առաջ չանենային Մխիթարեան Եպիսկոպոս մը, որով ներկայիս աւելի բարւոք վիճակի մէջ պիտի գտնուէին։ Երբ այս բոլոր մեր թեմի ժողովրդեան արամաբանութիւնն ու հոգեբանութիւնն այս է. ինչպէս սակայն Թոփուզեան Գերապայծառն, որ առանց մեր ձայնին, այլ ապրինչ եպիսկոպոս կ'ընտրուի, կը համարձակի Մուշ գալ ու խուրախ, կը հանդիսի Մուշ գալ ու խուրախ, կը հանդիսի չի ունենար իր հրաժարականը տալու։ Ես կը կարծեմ որ ինքն ալ Թորգանին պէս վերջ ի վերջոյ զղջման աղօթքով պիտի քաշուի- այլ այն առեն ժամանակը ուշ պիտի մնայ։

Պ. ՇԱՀԷՆԱԶԱՐԵԱՆ

Մուշ, 22 Ապրիլ 1912

ԶԷՔԻ ՊԷՅԻՆ ՄՈՒՀԱՔԷՄԷՍԻ

Զէքի պէյին 19ընճը մուհաքէմէսինին իւք զըսմընը ան նիսպէթմիզակ եաղմըշ իտիք։ Իքինճի զըսմընա, մագթուլըն այլէսի վէքիլի Նէճաթի պէյ՝ նութզընա չու սուրէթաթ տէվամ իթմիշ սիր.

«Շիմտի, թէտգիգ իտէլիմ քի, գաթիլլեր վէ մագթուլ արասընտա նէ՛ միւնասիպէթ վար իսչ։ Արալարընտա նէ՛ էվվէլճէ, նէ սոնրա հիչ պիր միւնասէպէթ պուլընմամըշ սըր։ Զէքի պէյ՝ Գայսէրիյէտ ասղմը օլուպ, Սթամպօլտա իդամէթ իտէր։ Գաթիլլեր իսկ, Սէրէզլի օլուպ, օրատա հէրկէսմըշլեր իտի։ Պիրի Տիւնունը ումումիյէտ մէմուր, տիկէրլերի Սէրէգատ հէր վագթի սէրսէրիլիք վէ գաթլ վագըալարըյլա մէշղուլ իտիլէր։ Պունտան սա պաշգա մագթուլ, ճանիկլերին առաավէթինի տաւէթ իտէն ժամանարմա, վէ բօլիս մէմուրը կիպի հիւքիւմէթ մէմուրլարընտան սէյիլ իտի։ Ահմէտ վէ Մուսթաֆա, Նատան քիմսէլէր օլարգլարընտան, Զէքի պէյին ֆասլիյէթի ումումիպէսինի անալամամը, վէ ինա տօսթ եախսա խասիմ օլամազ իտիլէր։ Իսմինի պիրէ իշիթմէսիքլերինի իգրար իտուօրար։ Իքինճի սէրէճէսի մույեին օլան Միւմթազ էֆ.-նէն, Շէրէֆէտտին պէյին վէ Ասրմ պէյին սէ մագթուլ իլէ միւնասէպէթլերի պուլունմամըշ սըր։ Ֆարվ խէլիմ քի, պունլար, Մէքթէպը հարպիէսէն չըգարգան սոնրա, բէք չօգ վագթլարընը, գէչալարատան զիւատէ Իթթիհատ գլիւպլերինէ կէչիրտիքլերինէն, տահմա բօյիթգա, Իթթիհատան տօսթ վէ խասիմլերի իւղերինէ կէօրիւշմէք օլունպար, վէ Զէքի պէյին՝ քէնտի ֆըրզալարը ալէյհինէ՝ օրըզնա վէյէֆ պուլունմամըշ սիր. ֆագաթ պունլար քէնտի հիսապարընա Զէքի պէյի թէլէֆ իթմէլէր պիլէ, չախչ պիր առաավէթէն թահրիդ օլունարագ, պու ճինայէթի քէտիլերի թէրթիպ իթմիշ օլամազլար, չիւնքի Զէքի պէյի, նէ՛ չախսէն թանրըլար, նէ՛ տէ անան գաթլինէ ազէջ վէ սարիէ կիպի մէնֆաաթ կէօզէթիր իտիլէր։

«Աճապա Սէրէզ մէպուսը Տէրվիշ պէյ մը պու ճինայէթի թէրթիպ իթմըշ սիր։ Խա՛յր, ասըլ մըրէթթիպ օ տա տէյիլ սիր։ Հէր նէ գատար գաթիլլերին չէթէսինի պաշըճա քէնտիսի թէլէվիլ իյլէմիշ, օ չէթէյի քէնտի իտարէ վէ օնա եարըմ իթմիշ սիր, լաքին օնըն տա Զէքի պէյէ զարչը պիր կէօնա մէնֆաաթ, հիսապը վէ եարատ հասէտի պուլունմամըշ սըր։

«Իպթիտայարը Զէքի պէյին իլինի զարպ իթտիրմէք իչին, Ֆրանսասընընար թարաֆընտան գաթլ իտիլտիկինէ տահիր պիր չայա չրգարդըը, վէ պունա սէպէպ տէ՝ Զէքի պէյին Շէրհան զաղէթասընտա Ֆրանսասընընար ալէյհինէ եաղմըշ օլաուզ կէօսթէրիրմիշ իտի։ Լաքին պու տա եանլըշ սըր։ Ֆրանսասընընը՝ հանգիթ ինանմէյի մուգատտէս տտա իտէր, վէ քէնտի մագսէտլերի իչին գաթլի վաբէթա իթթիհատ իյլէմէզ։ Հէմ տէ Զէքի պէյ քէնտի մէգալէլէրինի իմզա իթմէմիշ սիր։

«Պունտան պաշգա, օ մէգալէլէր՝ գաթլ ճէզասընը իճապ իթտիրէրէք մահիյէթտէ տէյիլ սիր։ Զէքի պէյ, պու մէգալէլէրինէ, Իսլամիյէթին Ֆրանսասընընը միւհթաճ օլմասընընը, մէմլէքէթլիմիզտէ Ֆրանսասընընը սիւսթիյէթլէ իթթիղալէ պաշլամասընընը, վէ զապիթլէրիմիզին Ֆրանսան օրմանալարընը պէնան իթմիշ սիր։ Պունան իչին սամ մը թէլէֆ իտէրէր։

«Զէքի պէյին գաթլի՝ Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլերէ տէ աթֆ իտիկմիշ սիր։ Կէօյա Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլեր հագգընտա Զէքի պէյին՝ Իթթիհատընը Սէլանիք մէրքէզինէ պիր իթհամնամէ կէոնտէրմէսի, քէնտի զաղէթասընը պունդասընը ալէյհինէ Նէշրիեաթտա պուլունմասը, անէրի տէվիրմէք իչին մէպուսլարը թահրիդ իթմէսի, մալիէճէ սուլ իսթիմալաթը մէյանա չըգարմասը վէ սարէ՝ ճինայէթի, Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլերէ իտնատ իթմէյէ սէպէպ օլմըշ օլուեօր։ Խա՛յր, պու ճինայէթի Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլեր թէրթիպ իթմիշ օլամազլար։ Զէքի պէյին, Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլերէն պաշգա, Իթթիհատ թարաֆընտան պաշգա Զէքի պէյին խասիմլերի վար իսի։ Պունլարը իչինտէ խասիմլերի վար իսի։ Պունտան պաշգա Զէքի պէյին օնլարա մուխալիֆէթի, խուսուսի մուխալիֆէթ օլմասըպ, բրհանիք մէսէլէսի իսի, չիւնքի չօգ տէֆա Զէքի պէյ, Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլեր հագգընտա թէվէճճիւհլէ պան իթմիշ սիր։

«Շիմտի կէլէլիմ ասըլ մէսէլէյէ։ Պու ճինայէթ, աճապա Իթթիհատ մէրքէզինին թալիմաթրյա՞մը իճրա օլունմըշ ա՛ր։ Իթթիհատ մէրքէզի՝ մուհաքէմէնին իսթիհսանընա Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլերի պիր պէհանամէ կէլ միւտաֆատ իթմիշ սիր։ Եանչ ճիւրմէն ծնլարա իսնասընը իսթիմիշ սիր։ Ո պէհանամէսէ, Իթթիհատ մէրքէզի, քէնտի չիւպէյլերի վէ թարաֆկիրլերէ բէք չօղ օլարգընանան, ճինայէթի քէնտիսի թէրթիպ իսմէմիճէկինի պիլմիշ սիր։ Պունտան նէ՞ նէյթիճէ չըգարբրընը։ Ֆագաթ օ հալտէ ճանիկլերի պուլատուրմադ իչին գօյայըզլար կէօսթէրմէզ մի իսի։ Գիւրթիս Իթթիհատ, հիւքիւմէթ եարատմ իթմէք իւզրէ, քէնտի գարարլարընը զապիթանէլէրինի իրան իթմէյի, վէ քէնտի պիտաչըզընը պու սուրէթէ իսպաթ իդէմէյի իսի։

«Ճէմիյէթ ազալարընը՝ իշլերի թէրքէլէ, Սէլանիքտէն, Սէ-Էզտէն, Շամասան գալգըպ կէլմէյերի իչին, իսկ իբի քիչիտէն զիեատ պուլունմասը լազըմ սըր։ Իբի քիչի իչին պու գատար իպթիֆաթ սէյմէզ, վէ քիմսէյէ ֆայտէսի օլմասարագ պիր քիչիյի թէլէֆ իթմէրիմէք իչին հիւզլէրճէ լիրալար սարֆ օլունմազ, վէ թէքմիլ երքանը տէվլէթ՝ իբի քիչինին խաթրը իչին պու գատար զանմէթէ գաթլանմազ։ Խիլասա, Թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլեր՝ քէնտի պուշլարընա, վէ մէրքէզին զիեասընը թանսիլ իթմէքտիրին պու ֆէսատը թէրթիպ իտէմէզ իսչլեր։

«Ինթիմալ քի իչէ էօն ահագ օլմա չ օլունալար, լաքին պիր քէրրէ Իթթիհատ մէրքէզի իչի իւզէրինէ ալարգատան վէ իճրասընա նէզարէթ իթտիքտէն սոնրա, արթըգ ճանիկլերչ պաշգա եէրտէ սրամագ պիհուտէ տիր։ Միւտաի թարաֆը, թալէաթ վէ Ճավիտ պէյլերի, էլտէ իսպաթը օլուուզը հալտէ, իթհամ իտէպիլիր, ֆագաթ չիմտիքի հալտէ Իթթիհատ մէրքէզինի ֆաիլի ճինայէթ զանն իթմէքտէ իսրար իտէր, վէ պու պապտէքի իսպաթլարատան պէրի տէ՝ Միւմթազ պէյին Սէլանիքտէն պուրատա կէլմէսի վէ ճինայէթն իճրասընտան սոնրա Սէլանիկ ապիմէթ իյլէմէսի տիր։ Մաղնուն Ահմէտին այիլէսինին չու էմնատէ Իթթիհատն Սէրէզ վէքիլի Համսի պէյին խսուսէսինտէ իգամէթի, վէ օղլունին՝ Սէլանիքտէ Իթթիհատ մէքթէպինէ գայտը, վէ Սէրէզտէն ճէլպ իտիլէն 30-40 չահսին իֆատէլերիյէ. Տէրվիշ պէյին, բէք չօգ ճիւրմէր միւրթէքիպի օլուուզը անլաշըլմըշ օլմասընա բազմէն, մէպուսլարը թէքրար Իթթիհատը, պունլար՝ Իթթիհատ թարաֆընտան չահսլարընը ֆէտաքէարլըղա իլգա իտիլմէսինէ պիր միւքեաֆաթ տէմէք տիր։»

Պատէհու Նէճաթի պէյ՝ ճինայէթին սէպէպլերինի արամագլա, նութգունա չու եօլտա տէվամ իթմիշ սիր.

«Իթթիհատն, Զէքի պէյ ալէյհինակ խուսուսմէթի, հարպիէ նազարը սարգ Բիզա բաչատան չէքիլէն 100,000 լիրատան ալայը Միգան զաղէթասընտա Զէքի պէյին չիտաէթի մուախէզէլէրինատէն, վէ պատէհու ուղրուատան ադրու Իթթիհատա գարը եաղմասընտան պաշլամըշ սրը։ Զէքի պէյին Մարտ 30սա սէրտէթ վէ թէվզիք իտիլմէսի պունու իսպաթ իտէր։ Իթթիհատ իլէ Մուրատ պէյին արասը աչըմասընա սէպէպ՝ Զէքի պէյ զանն օլունմըշ, վէ Բահմէ պէյ՝ պունու Մէճլիսի մէպուսանտա Մուրատ պէյէ աչրգատան աչըզա պէհան իթմիշ սիր։ Սանիէն՝ ճէմիյէթին պիր թագըմ կիզլի գարարլարընը Զէքի պէյ թարաֆընտան նէշրի, մէրքէզէ կէօնտէրտիկի մահուտ մէքթուպ, վէ Սաադ պէյին նէշրիեաթը իւղէրինէ Իթթիհատ ճէմրյէթինատէ հուսուլէ կէլէն թէֆրիգատա Զէքի պէյին տէ իչթիրաք իթմէսի վէ Շէհրան զաղէթասընը թէէսսիս իյլէմէսի՝ Իթթիհատն Զէքի պէյ ալէյհինտէքի խուսումէթինին իլինճի գըսմընը թէէքիլ իթմէքտէ տիր։

«Իթթիհատ մէրքէզի, պէհանամէսինատ, Զէքի պէյ հագգընտա մալիումաթը օլտըզընը ինքեար իսիեօր. լաքին չահիպլերատէն մուգատտէմա Իթթիհատ թարաֆտարը օլան Զիա պէյ՝ Իթթիհատ մէրքէզինատէ

Զէքի պէյէն պահա ղուսնաքնէրը թասրիգ իթմիշ տիր։ Պունտան պաչկա Զէքի պէյ՝ «Միղան» մուհարրիրի Մուրատ պէյ եաղտրը պիր մէքթուպտա, Իթթիհատըն ըյտիալէրինտէն Տր. Նազըմ պէյին, Բարիզատ, քէնտիսինի Իթթիհատ ճէմիյէթինէ կիրտիմէք իչին ըէք չօղ չալըշմըշընը եաղմըշ տիր։ Պունտան գաթինտաբ Իթթիհատ մէրքէզինին, քէնտիսին պաչըճա մուխտէլիֆլէրինտէ պիրինի պիրմէմէսի գապալը մի տիր։

«Զէքի պէյի օրթատան գալարմադ գարարընան նէ վազիթ վէրիլմիշ օլսուզնա կէլինէճ, պէն իստատա իսէրիմ քի, 1326—1327տէ ճէմիյէթին մէրքէզինտէ պուլունան իսարէ մէճլիսի թարաֆընտան պու գարար վէրիլմիշ տիր։ Շիւպհէսիզ պու գարարը վէրէն հէյեէթ ադամընան Զէքի պէյէ գարշը իսուսուսի ատավէթլէրի պուլունմամըշ տիր. անճաղ ճէմիյէթին մէնֆաաթի՝ քէնտիլէրինի թէշվիգ վէ պու գարարա սէվգ իթմիշ տիր։

«Շիմտի թէագիգ իսէլիմ քի, պու ճինայէթ՝ սիեասի՞ մի տիր, եօգսա ասի պիր ճինայէ՞թ մի տիր։ Սիեասի ճինայէթ՝ չէրը հիւքիւմէթի տէյիշտիրմէք, էմնիյէթը ումումիկի իվալ իթմէք, մէմլէքէթին խարիճի բոլիթիգասընը թէհլիքէյէ գոյմադ, էֆրատան հուդուդընը լաղվ իյէմէք տիր, վէ զայրիհիմ։ Սիեասի ճինայէթլէրէ՝ մէնֆաաթը չահսիյէ պուլունմասը չարթ տիր։ Պու ճինայէթ, իչպու մանիյէթլէրէ թէմամէն մուվաֆիգ տիր։

«Սիեասի ֆըրգալարա մէնսուպ չահսը մանէվինէն ֆայդա ճինայէթ օլամահաճաղը, պինտէն պէյէ վազը օլան չու եա պու ճինայէթին մէսուլը ատա իտիրէմէյէճէկի՝ մուատաիի ումումը թարաֆընտան պէհան օլունուրսա։ Էվվէթ, վագտա գանուն մուվաճճէհէսինտէ մէսուլ տէյիլ տիր, լաքին մանէն մէսուլ տիր, վէ իչթէ պիզ ծու իսպաթ իթմէք խութէհօրզ։

«Բէգալէք պիր ֆէրտին ճինայէթի՝ մըլլէթինէ խնատ իտիրէմէեէճէկի, վէ պէր ֆըրգա ադամընան ճինայէթի ատ, քէնտի ֆըրգասընա աթթ օլընմահաճաղը պէհան օլունուրսա։ Լաքին օ հալդէ մէսուլ մուրաիհատաղը ուսուլի նէ՞րէտէ գալըր։

«Իթթիհատըն 1326 գոնկրէսինտէ, ճէմիյէթին թէշքիլաթընտաքի կիզլի հէյեթլէրին վիճուտի պիլա թէպէատիւլ սադլանմըշ տիր։ Էվվէթ, ճէմիյէթէ հէր քէս, այնի թէանիւտաթլա կէրէր. լաքին հէյեթը իճրատէ հէր քէսէ միւնասիպ պիր վազիֆէ վէրիր։ Մէսէլա մուհարրիրէ եաղը իհտալէ իսթիր. ճանիյէ ատ ճինայէթ։ Զէրքէս Ահմէտ ատ պու սան ալնրֆա մէնսուպ օլարադ, Սէրէդ չէթէսինէ ալընմըշ տիր։ Պէօյլէ թէշքիլաթը օլան տիկէր Իսլամ ճէմիյէթի պիլմէհօրմ։

«Իթթիհատ վէ հիւքիւմէթ, պու մէմլէքէթի իտարէ խտիհօրլար, վէ մագսէտլէրինի իսէրի կէօթիւրմէք իչին, իսասիմլէրինի կեահ ճէպա, կեահ թէհտիտ վէ կեահ թէրբէօր իլէ սիւքիւթ իթթիրմէյի պիլիհօրլար։

«Իմամ, ամէէճէքսինիզ քի, իսպաթլարը վէ չահիտլէրին նէ՞րէտէ։ Լաքին նէ՞ չահիտ իսթէհօրսունուզ քի. կէօսթէրէճէյիմ չահիտլէր, մույինի ճինայէթ տիրլեր։ Էօյլէ վագըալար վար տըր քի, կէօրիւրմէզ, լաքին հիսս օլունուր։

«Իթթիհատըն սոն թէօրէօրիւ զանէթ չօղրազա օլմուշ տիր. պիր սիեասի ֆըրգատա հադրչամազ. եօգսա Զէքի պէյի սիւքիւթ եախսա մէսլէքինի թէպտիլ իթտիրմէք իչին, էվվէլճէ քէնտիսինէ թէհանամէ եախսա իհտարտամէ կէոնտէրմէք լազըմ տէյի՞ մի իսի։

«Մահուս Զէրքէս Ահմէտ իլէ Մուսթաֆա Նազիմին միւճրիմիյէթի մէսէլէսինէ կէլինճէ, մահքէմէնին ժամանը իւզէրինտէ պուլունան իսպաթլարը, թասդիգէ պէրապէր, պունլարա պիր զաչ վազըա իրավէ իսէճէյիմ.— Էվվէլա իլէրտէքի մէսուլիյէթտէն գօրգմահան վէ պիսուչ օլան քիմսէլէրին Սէրէդէն կիզլիճէ չըմէնտիֆլէրէ բաքիպ օլմաւա նէ՞ սէպէպլէրի վար իսի։ Սանիէն՝ Սթամպօլտա իգամէթկահլարընը կիզլէմէյէ նէ՞ սէպէպլէրի պուլունմադան իսի։ Սանիէն՝ նի՞յէն պիրտիրինէ մութէնազրդ պէհանթան պուլունմըշտը։

«Պիւսպիւթիւն եէնի պիր նօգթա տահա մէյտանա գօյմադ իսթէրիմ։ Միւտատի՝ ումումի՝ Զէքէս Ահմէտի գաթիլ վէ Մուսթաֆա Նազրմը տա մույինի գաթիլ մադամընտա իթհամ իտիհօր։ Պէն, պունան աքսինի խոտատա իսէրիմ. գաթիլ՝ Մուսթաֆա Նազըմ տըր, վէ Զէրքէս Ահմէտ տէ մույէնն տիր։ Իչթէ խոսթալարըմ. ամբոդա բարօրը մուճիպինճէ գաթիլին գըսատ պոյը օլմասը լազըմ տըր. գըսատ պոյը օլան՝ Մուսթաֆա Նազըմ տըր։ Սանիէն՝ գուրշան՝ եէրտէն պուլունան թաղանճա իլէ ամբոլմըշ տըր, վէ օ թաղանճանընը՝ Մուսթաֆա Նազրմընը օլտըգը խոպաթ օլընմըշ տըր։ Սալիսէն՝ Սէրէդտէքի չէթէատ գուրա պրագրամըզընտա, թէրբօրսիթիք գուրասը Մուսթաֆա Նազըմա խոսպէթ իթմիշ, վէ Զէրքէս Ահմէտ իսէ, պու կիսի իչէրտէ թէճրիւպէքտար օլարդընտան, մույինի թային գէլընմըշ տըր։ Իչթէ, իֆատաթընը իգամալ իթմիշ։»

Միւտատի ումումի, ամիէճէ սուի հարաքատի վուգու պուլմըշ օլտըգը ազվիեաթլնա գարշը մուխթասարէն ճէվապ վէրմիշ տիր։

Մաղնունլարընը վէքիլի ֆէրիտ պէյ՝ ճէվապը հէնուզ հազըր օլմատըգընը սէօյլէմիշ տիր։

Միւտաֆաանամէ իլէ հիւքմիւն գարարլաշտըրըլմասը, կէչէն ճումա իրթէսիյէ թաալիզ օլընմըշ իսի։ Ճումա իրթէսի կիւնիւ 20ինճի ատֆա մուհաքէմէ իճրա օլընմըշ, միւտաֆանամէ վէ իթթիհամամէ օգունմըշ վէ բաղար կիւնիւ վէրիլէն հիւքմ թէպլիգ իտիլմիշ տիր։ Իչպու հիւքմէ կէօրէ, Զէրքէս Ահմէտ իլէ Մուսթաֆա Նազըմ 15էր սէնէ քիւրէք ճէզասընա վէ մէսարիֆի մուհասէբէնին իթասընա մահքիւմ օլմըշլար տըր։

Միւտատի վէ միւաամիի պէյէ թարաֆլարը՝ վէրիլէն գարարա իթիրազէն թէմմեզզ միւրաճաաթ իտէճէքլէրինի պիլտիրմիշլէր տիր։

ԱԶԳԱՑԻՆ

ԷՐԶՐՈՒՄՏԱՆ ԹԷԼԵԿՐԱՖ

(«Մէճմուսի Ախպար»ի Տնօրէնութեան)

Էրզրում, 26 մայիս. Ինքնակոչ Մելքիսեդեկեան Եպիսկոպոսը եկաւ. յեպիսկոպոսարան մուտքն՝ ամենայն նախատանօք մերժուեցաւ։ Հարկ եղած դիմումներն եղան կառավարութեան։

ԷՖԹԵԱՆ

*** Ճումա իրթէսի ագշամը Կ-Բաթրիգխանէին զէմին ալթընտա պուլունան եօլը իւզերինտէ գաթը պիր սիւման հասըլ օլուպ, իչէրտէ պուլունանլար վէ ճիվար խանէլէր խալգը՝ թէլաշա սիւչէրէք, իճրա իտիլէն թահզըգաթտան՝ Թերզեանընն Կաթողիկոսարան դիւանընտաքի էվրագը եագարմըշ վէ պունուն սիւմանը օլտըգը անլաշըլմըշ տըր։ Բիմ պիլիր նէ զասար մուհիմմ էվրագ՝ Թերզեանընն վէ գաֆտարլարընընն իչինէ կէլմէսիկինտէն, վիճուալէրի պու սուրէթլէ գալտըրըլմըշ տըր։

*** Երմէնի բաթրիկի Արշարունի Սըրբազան՝ Պապը Ագիյէ վէ Մէճլիսի ատեանա եաղտըգը պիր թաղրիր լէյ, ասքէրլիք զանուն ճէտիտինէն 76ճը մատէսինէ գարշը բրօթէսթօ իթմիշ տիր։ Պու մատտէ մուճիպինճէ, Իրիսթիանարատան 45 հաշընա գատար օլանլարատան ասքէր ալընմասը լազըմ կէլմէքտէ տիր։ Հայպուքի Խրիսթիանարատան ասքէր ալընմասը գատուլ իսիլտիկինտէ, 325ատէն իլէրի օրանարը ասքէրլիքտէն մուաֆ օլաճաղլարը գարարլաշտըրըլմըշ իսի։ Իչպու լաիհայը գանունիէ իքի տէֆա օգունմագլա, Մէճլիսի մէպուսանտան թաստիգ օլը արտգ, Մէճլիսի տեանա կէլմիշ, վէ շիմտի անընն հարպիէ էնճիւմէնինէ հէվալէ իսիրմիշ տիր։ Բազար իրթէսի կիւնիւ էնճիւմէն՝ Մանմուտ Շէվքէթ բաշա իլէ Թալէաթ պէյին ըէյլերինի տէ ալմադ սէպէպլերի պուլունմադան իսի։ Սանիէն՝ նի՞յէն պիրտիրինէ մութէնազրդ պէհանթան պուլունմըշտը։

Բաթրիգ Սրբազան, պուրասընը իսպէր ալմըշ օլտըգընտան, էվվէլճէ Մանմուտ Շէվքէթ բաշա իլէ Թալէաթ պէյի պիտարէթլէ, թազրիրատ պէհան իտիլմիշ օլան մանզուրլարը, սինինի գանունիյի կէչիրմիշ օլան Խրիսթիանարընն պէհտէլը ասքէրիյի գաթէն էօտէմիշ օլտըգլարընը, վէ մաղասուր պիր մէմլէքէթի էնալիսինի քանֆիֆէյի չալըշան սընըֆտան մահրում օլմասը՝ օ մէմլէքէթին մահվնա սէպէպ օլաճաղընը պիլտիրմէքլէ, էսկի ուսուլին գապուլ իտիլմէսինի ըէճա իթմիշ տիր։

Շէվքէթ բաշա պու միւթալէաթա գանի օլարադ, էվվէլքի կիւն մէճլիսի ա հանընն էնճիւմէնինտէ, մէղքիւր ֆիքրի մուսթաֆա էյլէմիշ, լաքին Թալէաթ պէյ՝ կէրէք բաթրիյէ վէ կէրէք էնճիւմէնէ, քէնտիսի տահիլիկ նազրընը վէքիլի օլարընընտան պիր գաչ կիւնէ գատար կէչէճէք օլան տահիլիկ նազրընընն պու պապատ բէյլինի պէհան իյլեեէճէկինի սէօյլէմիշ տիր։

*** Պահագիտատ 60 եաշընտա Գապանճեան նամ էրմէնի, թարլասընտա չալըշընընէն, վահշիեանէ սուրէթտէ գաթլ իտիլտիկի, վէ գաթիլէն բէսմէն մալիւմ օլմասընը՝ «Ազատամարտ»ատա օգունմըշ տըր։

ՄՈՒՀԱՐԷՊԷ

Բարիզ, 25 մայիս.— Էգլէր զաղէթասը, Իթալիա մէհաֆիզը բէսմիէսինտէն չըգմըշ օլտըգը մալիւմ պուլունան պիր նօթայը նէչը իտիհօր։ Պու նօթատա, Օսմանը վէ Իթալիա իսթիրաֆընընն թէսվիյէսի իչին մուաղզամ տէվլէթլէրին ագտ իտէճէքլէրի պիր դոնֆէրանսընն, օրթաեատատա պիր չօղ մէսէլէլէր չըգարաճաղը սէօյլէնիեօր։ Ֆագաթ Էրլեր զաղէթասը, մէնպաը մէվզուգատան ալտըգը իսպէրլէրէ իսթինատէն, զուհուբ իտէճէք պու միւշքիլաթը, Իթալիա թարաֆընտան չըգարըլմահաճաղընը պէհան իյլեհօր։ Բամա գապինէսի, էվվէլճէ վուգու պուլան իլանը իլտագ մէսէլէսինի, պունա մուհալիֆէթ իչին իլէրի սիւրմէսիքտէն մատատա, պիր նէվ հուգուգը հիւքմանիի Օսմանլընին թասասիդինէ մուգայիդ օլարադ, չիմտիէն հիւքիւմէթը Օսմանիյէ սէնէվի մուհիմ պիր վէրկի վէրմէյի թասավվուր իթմէքտէ տիր։ Այնի զէմանատա ասքիրը Օսմանիէնի՝ թախլիէսինտէն սոնրա, Արապպարը ասը օլարադ տէյիլ, մուհարրիպ սըֆթթիյա թանընարագ, հագգլարընտա հիւանի սուրէթլէ մուամէլէյի տէ գաթիէն թէահիւտ ալթընա ալաճագ տըր։

Բարիզ.— Սթամպօլտան Թան զաղէթասընա իշար օլընտըգընն սկէօրէ, գոնֆէրանսըն իրայէ իթթիկի թէնկիտէրէ բալմէն, ըէգապէթքիարանէ հըրոր թամալարընն հուսուլինի մէն իթմէք՝ տէվլէթլէրին մէնֆաիի իգթիլ ատրնտան օլարադ ճիհէթլէ, գոնֆէրանսատա հուգուգը Օսմանիէնին մուհաֆաղա իտիլէճէկի, վէ Պապը Ագինին թէֆէքքիրատէն սօնրա, գոնֆէրանս բրօժէսինի ըէք տէ մուխալիֆէթ իթմէկճէկի, վէ գոնֆէրանս գարարընը չէրէֆ ու հայսիյէթիյէ միւթէնասիպ կէօրիւրսէ, գապու իտէճէկի զանն օլունուհօր։

Վիէննա.— «Նոյէ Ֆրայէ Բրէսէ»նին թէէմինինէ կէօրէ, Բուդա հիւքիւմէթի, Շարգ մէսէլէլէրինին թէավիյէսի իչին պիր Եվրօբա գոնֆէրանսը ագտ խուսուսընտա նէ էֆքեարատա պուլունտըգընը, մայիս 21տէ ըէսմէն Ավստրիական սօրտուրմուշ, վէ Ավստրիա հիւքիւմէթի՝ Թիւրքիանրն ըէյլինի ալմագ իւզրէ ճէվապընը թէէխի, իթմիշ տիր։

Կաղէթ տը Վոս վէ Կաղէթ տը Լա Գրուա զաղէթալարը՝ Իթալիանլարընը Թիւրքիատան թարտ խիլմէսինէ գարշը բրօթէսթօ խտէրէք, պու թէտպիրին չիտէթի հասէպիյէ, տէվլէթլէրին տէ գարիթիւլասիոնլար վէ վէրկիլէրին մուհաֆասասը մէսէլէսինտէ չիտտէթ կէօսթէրէճէքլէրինի պէհան խոհօրլար։

Բարիզ.— Թան զաղէթասը՝ Ավստրիական զաղէթալարընն Իթալիատա եէնիտէն թէմասիւլաթը թէվէճճիւհքիսրատնէ կէօսթէրտիքլէրինի հազրսօք։ Մէղքիւր զաղէթատա Պէրլինտէն պիլտիրիլտիկինէ նէզարէն, հագընատա պիր գոնֆէրանս ագտ օլունուճաղը զանն օլունուհօր իսէ տէ, նէթիճէսի հագգընտա չիւպհէ իտիլիհօր։

Աթինա, 26 մայիս.— Աթինա թէլէկրաֆ աժանսի աթիտէքի մալիւմաթը նէչը իթմիշ տիր. «Գալլիպոլ ատասը իհթիսարլար մէճլիսինին սիւալլէրինէ ճէվապտէ, ամբրալ Բրէսպիթէր, Իթալիա հիւքիւմէթինտէն ալտըգը թալիմաթ մուճիպինճէ, իշղալ օլունան ատալարատաքի էսքիկի իշղէրինտէ Իթալիան պայրաղը չէքիլէճէկինի, մէմալիքի էճնէպիյէ կէօնտէրիլէճէք մէքթուպարա Իթալիա բօսթա բուլուս հարըշարըլաճաղընը վէ իշղալ օլունան ատալար արատնատաքի մուիտապէրաթ իչին, բօսթա բուլուս հէրինէ մէճլիսի իտարէլէրինին մէօհուրլէրի գոնուլաճաղընը, վէ Թիւրքիա էմթատասընատան 100ատէ 11 բէսմի կէօմրէք ալընճաճաղընը, ֆագաթ Եունան էմթատասընատան բէսմի կէօմրիւք ախզ օլունմահաճաղընը պէհան իթմիշ տիր։

Բարիզ.— Բօմատան հազրըհօր. «Էկէր Թիւրքիա՝ Զանագ-գալէյի իքինճի տէֆա գարամագ նիյէթինտէ պուլունուրսա, տէվլէթլէր մրսատատ իթմէկճէքլէր տիր։ Պիթարաֆ հիւքիւմէթլէր թարաֆընտան պու գարարը միւպէյին օլարադ Պապը Ագիյէ պիր պէհանտամէ վէրիլճէք տիր։»

Բարիզ.— Նէթիճէլերի քանֆիֆէյի տէվլէթլերէ ատգունան Իթալիա վէ Թիւրքիա մուհարէպէսինէ խիհամ վէրտիրմէք իչրէ, հազընատա եէնիտէն թէչէպպիսատ իճրա օլունճաղը ումումիյէթլէ միւհթէմիլ կէօրիւնիւհօր։

Բարիզ.—«Թան»ատա օգունմըշ տըր. «Մէհաֆիլը բէսմիյէտ պէհան օլունտըգընա կէօրէ, էկէր Իթալիանլար՝ Սագըզը իշղալ իսէրլէրոտ, Իզմիր ամանը լաղըմտար իլէ գարաթըլաճագ, վէ էկէր Լիմնոս իլէ Միտիլիյի իշղալ իսէրլէրսէ, Զանագ-գալէ թէքրար գարաթըլաճագ տըր։

Իթալիալըլար՝ իշղալ իթմէքլէրի ատալարընն ֆէնէրլէրինի եագաճագլար, վէ պու ատալարա ուղրանան սէֆինէլէրտէն, ֆէնէր բէսմինի ալաճագլար տըր։ Մէղքիւր վէրկիլէր՝ գավանիյը Օսմանիէ մուճիպինճէ տիր, իշղալ օլընմահրպ, Իթալիա Նիզամաթը մուճիպինճէ ախզ օլընճագ տըր։

Բոմա.— Թարապուսատա վէֆաթ իտէն Իթալիա ատաքիրինին ֆամիլեալարը իչին թօրլանան իհանէնին միգտարը 6 միլեոն ֆրանգա, հավա ատնանմասը իչին (Թայտարլէր) թօրլանագ իհանէնին միգտարը 2 միլեոն ֆրանգա, վէ Թիւրքիատան թարտ խիլէն Իթալիանլար իչին թօրլանան իհանէ ագչէսի 500,000 ֆրանգա պալիզ օլմըշ տըր։

Բէթրէսպուրգ, 25 մայիս.— Բէթրէսպուրգի թէլէկրաֆ աժանսընտան.— Բուսֆանընն՝ Օսմանը-Իթալիան իխթիլաֆը հագգընտա պիր զոնֆէրանս ագտը իչին թէչէպպիսատա պուլունտըգընա տաիր պաղը զաղէթալար թարաֆընտան վէրիլէն մալիւմաթ գաթիէն պիտպ ու էսաս տըր։ Պէօյլէ պիր թէչէպպիսատ պուլունուլտուղը տօղրու օլմասընը կիպի, իլէրուտ տէ պուլունմահա հիչ պիր նիյէթի եօգ տըր։»

*** Բազար կիւնիւ Պապը Ագիյէ կէլէն պիր թէլէկրաֆտա, պաղը Իթալիան հարպ սէֆինէլէրինին Միտիլի աչըգլարընտա կէօրիւնիւպ, տէրհալ չէքիտիքլէրի պիտիրիլմիշ տիր։

*** Սթամպօլտա պուլունան Իթալիանլարընն միգտարը 12,000 վէ թէքմիլ Թիւրքիատա պուլունանլարընն մրգտարը 50,000 քիշի հիսապ օլունուհօր։— Գարարը մալիւմ մուճիպինճէ, Սթամպօլտա պուլունան Իթալիան թէպասընընն 15 կիւնէ գատար չէրիմրպի թէրբ իթմէկերի լազըմ կէլտիկի՝ Տէրիսատէթ վիլայէթի թարաֆընտան թիւրքճէ զաղէթալարլա իլան իտիլմիշ տիր։— Իլք գաֆլէ օլարադ պիր

գաչ եւզ Իթալիան Իզմիրան Նարօլիէ մուվասրլէթիէրինակ, էհալի թարաֆին-ան ֆէվզէլատէ մուհասպէթլէ զաղուլ օլունմրշար տրր։ Տէրհալ պուէնարա իւանէ թօրլամագ իչին գոմիթէլէր թէշքիլ օլունմրշ տրր։ — Իթալիա հիւքիւմէթի թարաֆինան՝ Իթալիա թէպասրնին թարանա գարշը ատվէթլէրէ պիր բրօ-թէսթօնամէ վէրիլէճէք, վէ պու ուզուրա իսիլէճէք մէսարիֆ թաքմինաթը հարպիկ սրբասրնա կէշիրիլէճէք տիր։ — Իթալիա թէպասրնին հիմայէսինի ատրէօնակ իթմիշ օլան Արմանչա հիւքիւմէթինէ գարշը, վազիֆէյի հիմայէի մուէսսիրին իճրա իսէմատիկինանէն սօլայը Իթալիասա ումումը պիր խօշնուտուզլուգ վար տրր։— Բազար կիւնիւ Մալէ նէզարէթինէ Տիւեունը ումումիէ իսարէսինէ վազը օլան թէպլիղաթա, Իթալիան մէմուրլար՝ զայրը մահասա պիր միւատէթլէ մէկզուն սաա իսիլէրէք, պու միւատէթ զարֆընա քէնտիլէրինէ մաշ վէրիլմէկէճէկի, ֆագաթ Իթալիան սայլէր վէքիլինին մասչաշընը ալաճաղը պիլտիրիլմիշ տիր։

* Նարօլիտէն «Ճիորնալէ ա'Իթալիա»նա հազրմրշ տրր։ — Մէսաժրի Մարիթիմ գումրանչասընին Գոզաղ նամ վարօրը պուրսահա վասրլ օլաս։ Գարթանլարընան պիրի՝ աթիտէքի վագբայը հիքայէ իսիլօր. «Տէրունչնամէ 60 Իթալիան օլարագ, վարօրմրզ պիր գըլաղուզ գահրղրյա Իզմիր լիմանընան չրգարքէն, ֆէնէր լիմանընան գուրուսը-գը իքի տէֆա աթէշ իսիլի։ Տէրհալ գօմանասան, մաքինալարը հարէքէթանէ սուրաաբ սու։ Պիր գաչ սաղլամ սօնրա իքի կիւնէ՝ վարօրին տիրէքլէրի իւզէրինանէն կէչիրէք, 300 մէթրօ ուզագաա սուհա տէուշտիւ։ Եօլճրլար ֆէվգէյատէ տիւչարը սէհէթ օլուպ, քէնտիլէրինի մուհաֆազա զայրէթինէ տիւշտիւր։ Թայֆալար՝ կիւճ իլէ ինթիզամը իհատէ իսէպլիտիր։ Գօմանասան, իշարէթլէր իլէ իզահաթ իսթէրմիշ տիր։ Տէրհալ բարօր նարբլարագ, Իզմիր Ֆրանսզ գոնսոլոսընա վէրիլմիշ, վէ միւամիլէյի սէ հիւքիւմէթը մէթպուասընա պիլտիրիլէճէկինի վատ իմմիշ տիր։

Բօմա, 27 մայիս։ — Մէսաճէրիօ զազէթասը Իզմիր հատիսէսինէն պահարա, տէեօր քի, Գոզաղ վարօրընա գարշը վազը օլան թէարրուզ, Օսմանը թօրճլարընը իզթիսասընը ալմաքտա սէրբէստ։ Պու սայէտէ տիր քի, հուզուզը ինանիյէթէ գարշը սէհէթլի պիր թաղիր օլան պիր ֆէլաքէթին զուհուրինէ մէյտան վէրիլմէմիշ տիր, լաքին աթրլան կիւլլէնին մուվաֆագրյէթսիզլիկի՝ մէսուլընին գապահարընը թախիֆէ սէպէպ տէյիլ տիր։

Բօմա. — Սամսա Սթէֆանիտէն. — Թիւրքիասան թարա իսիլէն Իթալիանլար, էլան Պրինտիզիյէ վէ Նարօլիյէ վասլ օլմագա տրրլար։ Պունլարընն օլանճա էչնասը զասպ իսիլմիշ օլարընան, հիչ պիր չէյէրի հօգ տրր։ Թարա օլունմրշ Իթալիանլարը համիլ տիկէր վարօրլար, Անգոնասա վէ Վէնէսիյա պէքլէնիօր։ Իթալիա հիւքիւմէթինէ, հէր թարաֆան միլլէթճիլէր իչին իւ թէրլիֆլէրի վագբ օլուսօր. իսանէի նազարէ կէօնաէրիլիօր։ Միւթէճիլէրին հալէթը մանէվիյէսի միւքէմմէլ օլուպ, հիսսիսէթը վաթ՝ բէրվէրանէլէրի տէ զանէթ չէտիա տիր։ Պիլճիւմէ զազէթալար՝ Թիւրքիասան վագբ օլան թարա մուամէլէսի հաղգընա մուֆասսալ մէզալէլէր եազրիօր։

Բօմա։ — Նարօլիտէն Սթէֆանի ա-ժանընա պէր վէճհը սթի իչար օլունմրշ տրր։ — Ֆրանսա զօնսոլօսը, Գոզաղ վարօրընն Իզմիրան էմանի հարէքէթինէ ուզրասարը հասիսէյէ միթէալլիգ բարօրտան վէ եօլճուլարընն եէմրն թահթնասաբի իֆասէլէրինէն ֆէվզէլատէ միթէկասիր օլմուշ, վէ քէյֆիյէթի պա թէլէկրաֆ ֆըրանսանընն Բօմա սէֆարէթինէ թէպլիղ իթտիկի կիպի, Բարիզտէ իսարիճիէ նէզարէթինէ տէ տօղրուսան տօղրու պիր բարբր կէօնտէրմրշ տիր։ Պունսան պաշգա զօնսոլօս, վուգուաթը թէմամիյլէ թասդիգ իսէն թահզրգաթրնընն նէթիճէսինի տէ թէպլիղ իթմիշ տիր։

** Տիւն Տաքիլիէ նէզարէթինէ թարրապուսընն նիւզասէն գիհասէ չէյիս վէ մուհարիպլէրի թարաֆընան իմզալը պիր թէլէկրաֆ կէլմիշ տիր. իմզա սահիպլէրի, վաթանը Օսմանիէ օլան ասասզաթլարընը պէհան իլէ, Թարապլուսը Ղարպը, տէվլէթը Օսմանիէսէն տերմագ՝ էթի քէմիքսէն տերմագ ալմէք օլաճաղընը տէրմրնան իսիհօրլար։

Պու կիւն զազէթամիզընն չրպաճաղը գէնան, Էնգարէսէն. տավա վէքիլի Պարրա էֆ. Ճէվրիսէն, «Կաթոլիկ Արճադանգ»ընն պիր ֆըզրասընա ճէվապէն պիր մէզալէ ալարգ։ Կէլէճէք իլգ նիւսխէմիզմէ աէրճ իսէճէկմիպի պիլտիրիրիզ։

ԳՕՆՖԷՐԱՆՍ ՖԻՔՐԻ

Սոն կիւնլէրատէ. Թիւրքիա իլէ Իթալիա իսթիլաֆընա խիթամ վէրտիրմէք իչին տէվլէթլէրճէ պիր գոնֆէրանս թէշքիլ թասավվուր օլունմագա սրասուզը Էվրօբա զազէթալարընսա օգունուսօր. հանթա գոնֆէրանս ֆիքրինէ հիւքիւմէթը Օսմանիէնին տաքի թէմանիւ իթմէքտէ պուլունտուզը իլալվէ խիլիսօր։

Օսմանը թէլէկրաֆ ժամանը՝ Տէրիսասաէթտէն էճնէպի զազէթալարընա վուգուս պուլան իշարաթը խիլաֆինա օլաճագ, գոնֆէրանս ֆիքրինը Օսմանը սէլահիյէթտար մէհաֆիլի թարաֆընան հիւանի սուրէթլէ թէլագգը խիլմէմիշ օլարընը պէհան խսիսօր։

Պու մէսէլէ հաղգընա Պապանզաէ Իսմայիլ Հաղգը պէյ, «Թանին»ին տիւնքի նիւսխէսինտէ, եազարը պաշ մէզալէտէ, «Մէյսանտա զալիպ վէ մաղլուպ օլմասընը հալտէ, գոնֆէրանս նամը ադա օլընապիլէճէք, նէ՞ իշ կէօրէպիլէճէք տիր. էկէր մուհարէպէնին իլանընան էվվէլ արա պուլմագ իչին ադա օլընսա իսի, էնէճ պիր չէյ «էնիլիմէզ իսի» տէյօր, վէ պու կիւն ադաը արզու օլընան գոնֆէրանսա էնճէյէթ կէօսթէրմէմէքլէ պէրաբէր պունա լուզում տա կէօրմէէօր։ Իսմայիլ Հաղգը պէյ՝ մէզալէսինէ չու սուրէթլէ խաթիմէ վէրմիշ տիր.

«Շիմանի հիչ պիր ահանամէ իլէ հիչ պիր միւտահիլէի ֆիքիրյէ իլէ տէվլէթը Օսմանիէյէ օլան ըսապրթասը ըսահինէտար խիլմէմիշ օլան պիր վիլայէթիմիզի թէճավուզ օլունուսօր։ Պունսա մուգադիլ, վազիֆէմիզ օլարընը վէճէկլ, նիհայէթէ դասար հարպ իթմէյէ գարար վէրտիք. պու չէրայէթ սահիպլինտէ գոնֆէրանս՝ բիշմրշ աշա սու գաթմագ դասար սօղուզ օլար։ Գոնֆէրանսա թէմամիյէթը միւֆրիյէյի թէէմին պահարա կէլինճէ, արթըգ Էվրօբա գոնսէրթօսընը պու ահէնքսիզ մուսիգասընը զուլգարարընմրզ համ իսէմէօր։ Ահանամէյէ բիայէթ թարաֆտարը «Էն Էվրօբա՝ ահարն պու տէրէճէյէ սարին սուրէթտէ բայմալ իսիլմիկինի անլամագ իչին գոնֆէրանս հալինտէ թարլանմա գա միհթաճ տէյիլ տիր։ Մահէտասիլն բարչալանմրզ օլարընը անլամագ իչին պիր մէճլիսի միւշավէրէսէ տէրին տէրին տիւշինմէք զահմէթինի իսթէնարէ վէ պա խուսուս պիր տէվլէթը Օսմանիէ մուրախասընը՝ պիր Իթալիա մուրախասընը գարշըրընտա պուլունարմագա մահէլ հօգ տրր։ Հալը հազրատա պիր Իթալիա մուրախասընը նէֆրէթ վէ զազապա կէրմէքսիզին գոնուշմագա միւդիէտիր պիր համիյէթլի Օսմանը պուլունամագ։»

** Իքի մուհարբմզ թարաֆը գոնֆէրանսը դասրզ իթմէմէսի իւզէրինէ, Բուսխանէն գոնֆէրանս ադաը ֆիքրինի թէրք իթտիկի Վիեննասան իչար օլուսնուսօր։

ՄԻՀԹԷՖԷՐՈՒԳ ՄԱԼԻՄԱԹ

Բազար կիւնիւ ադա օլընան մէճլիսը վիւքէլատա, աթիտէքի մատտէլէր իւզէրինէ միւզաքէրէ իսիլմիշ տիր. 1. Թիւրքիա իլէ Իթալիա մուհարէպէսինէ խիթամ վէրտիրմէք իչին պէյն էլ միկել պիր գոնֆէրանս ինիգասար իհթիմալի իւզէրինէ։ Գոնֆէրանսըն ադաը հագգընա հէնուզ տէվլէթլէր թարաֆընան հիչ պիր թէքլիֆ վուգուս պուլմամրզ տրր։ 2. Արնավուտզուգ իհթիկալը իւզէրինէ, պու պապատ պազը գարարլար վէրիլմիշ, վէ գօսօվա վալիսի Մազհար պէյէ թէպլիղ օլունմրզ տրր։ 3. Թիւրքիա իլէ Իթալիա մուհարէպէսինէ իհթամ վէրմէք իւզրէ, տէվլէթլէր պէյնինտէ էլչիվմ վուգուսան թասիրի էֆքեար իւզէրինէ։ 4. Սասարար ատնիպլինտէքի ճէպիրէլէրին վազիյէթի իւզէրինէ։ 5. Բաթէնթա, ինչա օլընմրզ էսնիյէ, վէրկիլէրին թահսիլ վէ իւլէմանին թէգաիւտիւ գանուն լահասընտա իճրա խիլէճէք թասիլաթ իւզէրինէ։ Պու գանուն լահասարը՝ Մէճլիսի ումումիյէ կէօսէրիլէճէք տիր։

Սասրազամ Սաիտ բաշանը՝ յս. 20-ատ Պէրլինէ ազիմէթ իսէճէկինի «Դիգիհատ» հազրնօր։ Միւշարիլէյ, պէր գաչ կիւն Պէրլինատ գալաշգասան սոնրա անվալը սրհհիսի իչին Արմանիանընն գապըճալը պիր չէհրինէ կիսէճէք տիր։

Տաքիլիէ նազրրը վէ Ռումէլի խսահաթ գոմիսիոնը բէիսի Հաֆի Ասիլ պէյ, պու կիւն Տէրիսասաէթէ ավաէթ իսէճէք տիր։

Բազար կիւնիւ սասրազամ բաշա՝ Արմանիա սէֆիրը սապրգընը զիհարէթ իթմիշ տիր։ Եարընն սէֆիրը միւմասիլէյինին չէրէֆինէ խարիճէ նազրրը թարաֆընան պէօյիւք պիր զիհարէթ վէրիլէճէք տիր։

Իթալիանլարընն չէհրիմիզի թէրք իթտէրի իչին վէրիլէն 15 կիւն մէօհլէթ զարֆընա, հա վարօր պուլունմասընընան, վէ հախօտ Իթալիան թիւճճար իշլէրինի թէսվիյէ իսէմէսիքլէրինանէն, մէօհլէթը մէզքիւրէ քիֆայէթ իթմէզսէ, Պապը Ալինին՝ պիր հաֆթա հախօտ 15 կիւն տահա մէօհլէթ թէմանա իսէճէկինի «Մօնիթէօր» հազրնօր։

Սաիտ բաշանընն սասարէթտէն խթիտա իսէճէկի հավասիսի՝ բէմանն թէքզիպ օլընմագասա տրր։ Տօղրու մանիսաթ այան մէհաֆիլսէ թէկմին իսիլտիկինէ նազարէն, Թիւրքիա իլէ Իթալիա մուհարէպէսի խիթամ պուլմագասան վէ Դանունը Լասան թասիլ օլընմագասան էվվէլ, Սաիտ բաշա խթիֆա իթմէհէճէք տիր։ Ահվալը սրհհիսէսի հիրմի կիւն գասար մէմալիքը էճնէպիէսէքի գարընճալարա կիթմէյէ միւշարիլէյն մէճբուր իթսէ պիլէ, սասարէթտէ գալաճաղ տրր։ — Հէյէթը վիւքէլաճա պազը թէպէտիւլաթ իճրասը թէկէիր օլընմրզ տրր։ Ճավիսա պէյ՝ Մալիէ նէզարէթի վէքէալէթինէ տէվամ իսէճէք տիր։

Բազար կիւնիւ Պէյօղլընտա Ֆէրիտիէ սոգաղը արգասընա Մաճար ճասատէսինէ եազն թէքնէ սոգաղընա խուրսէվաթը Նիկոլոս, գամչասը Ալէքսան պիր սասարգ տէրուսինտէ պիր թագրմ խուրտա տէմիր էսէվաթընը, 70 զ.տ սաթըն ալարագ, խանէսի պաղէսինէ կէօթիրմիշ, վէ մէվճուտ խուրտավաթը տերմայը՝ 14 հաշընտա Գրիգոր իլէ 10 հաշընտա Վահրամնամ իքի օղլընա պրագմրզ տրր։ Զօճուգլար, մէկքիւր խուրտավաթը տերրրքէն, սապան չէքլինտէ պիր տէմրրլ թէսասուֆէ, պունու տիկէր տէմրրէրին իւզէրինէ տիմրզլար. լաքին պու տէմիր՝ պօմպա օլարընընան, հէման բաթլամրզ վէ պիչարէ չօճուգլարը ադրր տուրէթտէ ճէրիհատար իթմրզ տիր։ Բէտէրլէրի պէր ադ ուզագասա պուլունարընընան, ճիւպիճէ եարալանմրզ տրր։ Պօմպանընն բաթլամասընընան, էվվին ճամլարը բարչալանմրզ տրր։ Իճրա խիլէն թահզրգաթ նէթիճէսինտէ, մէզքիւր սանտրգ պիր այ էվվել վէֆաթ իթմրզ օլան Ալէքսանդր իսմինտէ պիրինին օլուպ կիւվէյիսի սիկուրթաճը Զօղրաֆօս՝ սաթմագ իչին տիկէր Ալէքսան վէրմրզ վէ Ալէքսանդր՝ իչինտէքի տէմրրէրին նէ օլարընը պիլմէէրէք, Նիկոլոսա սաթմրզ։ Զօղրաֆօս խաթճվազընընա, օ տէմիրլէր վագթիյլէ պիր էրմէնինին օլարընը, վէ չիմտի օ էրմէնի վէֆաթ իթմրզ օլուպ, օնսան պէրի էվին պիր թարաֆընընա գալմրզ խուսկինի սէօյլէմրզ տիր։ Մէկքիւր պօմպա՝ խմալաթը հարպիկ տաիրէսինտէ մուայէնէ խիլիպ, 15-16 սէնէ էվվէլ խմալ խիլտիկի, վէ պիր միւտատէթ թօրրագ ալթընտա սագլանրրմրզ օլարընը անլարրմրզ տրր։ Զապրթաճա մէզքիւր էշխասրն խանէլէրի արանրրմրզ իսէ տէ, հիչ պիր էսէր գուհուր իթմէյիլինտէ, վագրանին սրրթ գազա նէթիճէսի օլարընընա գանատաթ հասրլ օլմրզ տրր։ — Զօճուգլարընն հաճաթը թէհլիքէլի օլարընը հէր նէ գասար պազը զազէթալարտա եազրմրզ իսէ տէ, պիպիմ մալիսմաթրմրզա կէօրէ, հաճաթլարընճա թէհլիքէ օլմանրզ, պիրինին պիր բարմաղը գօբմրզ, վէ պիր գալը տաղրրճա սագմթանմրզ տիր։ Պու չօճուգլար Ս. Ց. Ոսկիբերան մէքթէպինէ տէվամ իթմէքտէ իմիշլէր։

Սաբ Արնավուտլարա իթտաթ իթմէլէրի իչին վէրիլէն մէօհլէթ բազար իրթէսի կիւնիւ խ'թամ պուլտուզունտան, Մէճլիսի վիւքէլա պու մէսէլէ իլէ ուզուն միւտատէթ իշթիրալ իթմիշ, տահիրլէ նազրրն Հաճի Ասիլ պէյն թէհլիկրաֆիա վէրտիկի բարօր մէվզուի միւզաքէրէ օյմրզ վէ մէօհլէթին պիր հաֆթա տահա թէմտիտ գարարլաչաբրրմրզ տրր։ Էկէր Արնավուտլար, պու միւտատէթ զարֆընտա իթտաթ իթմէյէր իսէ, օլ վագթի հիւքիւմէթ՝ գուվվէթի ասքէրիէյէ միւրաճաաթ իսէճէք տիր։

Սոն կիւնլէրատէ Արնավուտլարգան ալընան խապէրլէրին թէէմինպախշ օլարընը վէտաղարա չրգմրզ օլան ասլարընն մէմէքէթլէրինէ կիթտիքլէրի խասրէր վէրիլիսօր. եազընրզ 60 Արնավուտ՝ Վուչիթրին նահիյէսինտէ տաղ սրգմրզյար վէ Տէրէգալա նամ ժահէլլէտ թօրանմրզյար տրր։ Ասբրլարընն բուէսասընտան Հասան պէյ իլէ Իսա Պօլաթինաչ, պու ասբրլարընն խաթթը հարէքէթինէ թային իթմէք իւզրէ, քէնտիլէրի իլէ մուհասրէբ իթմէքտէ տիրլէր։ Բրէյթինա վէ Ֆէրչօվիչ նահիյէլէրինտէ ասաչ պէրքէմալ օլուպ, Իրէք վէ Լազօվասա հիչ պիր չէյ օլմամրզ կիպի, էհալի իշլէնիլէ մէշղուլ տրր։ Հէր նէ գասար Բրիտէն թարաֆլարընընա իսան ալէմէթի եօգ իսէ տէ, ասքէրճէ պէօյիւք պիր էհէմմիյէթի օլան Զէրնալովա կէչիսի ասքէր մարիճիթիպ իշզալ ինտիրիշ տիր։ Իսա Պօլաթինաչ՝ եէնի-բազար էհալիսին չիմտիքի բէժմէ գարշը թասրիդ իթմէյէ չալըշմագասա իսէ տէ, սայ ու զայրէթի պաշա չրգմամրզ տրր։

Բազար իրթէսի կիւնիւ Թալէաթ պէյ՝ 35 չինճի մասատէ հաղգընա Գանունը էսասի էնճիւմէնինի պազը իզահաթ վէրմիշ տիր։

Բէնտիքտէ պիր գուհուս տէրուսինտէ 34 եաչընտա պիր Իսլամ նազը պուլունմրզ տրր։ Զապրթաճա թասդիգաթ իճրա էտիլիսօր։

Թալէաթ պէյին՝ Բեամիլ բաշայը զիհարէթ իթտէկլ հավասիսինի Օսմանը ժամանը թէքզիպ իթմրզ տիր։

Խարիճիէտէն պազը էվրագն պիրգաթլա մաշնուն օլանլար հաղգընա Ճէզա մահքէմէսի հիւքմիւնիւ վէրմիշ տիր։ Սարթինաքի վէ Պեարս Պէրպէրեան էֆէնտիրին միւթթէհէմ օլարգլարը ապանին էքսերիյէթիյլէ թասդիգ օլընարագ, Սչնար այ հապս ճէզասընա մահքիւմ օյմրզլար տրր։ Պու իշտէ մէտիսէլէրի օլարընը զանն օլընան Եուսուֆ Սայէտ պէյին, Գասարի էֆ.սին, Տր. Զալիքինին վէ Դէսրգ էֆ. Հիւբմիւզիւն պէրաթինտէ գարար վէրիլմիշ տիր։ Գարարնամէտէ, Հիւբմիւզ էֆ.-նին, ժանգա զազէթա մուխպիրլիկի վազիֆէսինի իյֆա իթմիշ օլարընը պէհան գըլընմրզ տրր։

Տէրիսասաէթ Եունան սէֆիրի սապրգը Մ. Կրիբարիս՝ իշպու սէֆարէթը մէմուրլիյէթինտէ իպգա խիլմէքլէ, նինէ չէհրիմիզէ ավաէթ իթմրզ, վէ ալէն Պապը Ալինէ սասրազամ բաշա իլէ միւլագաթ իթմրզ տիր։ Պու մուլագաթ՝ Իզմիրան պիր գաչ Եունանը զազէթա մուհարիրինին թարտը հաղգընա ճէրէհան իթմրզ տիր։

Պալգան նիմ ճէզիրէսինի իրայէ իսէն վէ Թարապլուսը Ղարպը Իթալիանընն մէմէքէթի կիպի կէօսթէրէն եէնի պիր խարիթանընն Թիւրքիասա տուխուլի մէն իսիլմրզ տիր։

Սահիպը իմթիազ վէ մէսուլը զազէթա
ՑՈՎՀԱՆՆԷ ԹՕԼԱՅԵԱՆ
Ճատտէի քէպիր, Թաքսիմ, Ն. 65